

Synopse přednášky SOCIÁLNÍ A HOSPOÁŘSKÉ VZTAHY VENKOVA... – téma č. 2 / pramenná základna

- písemné – obrazové;
- podle prostředí vzniku: soukromé, církevní, úřední;
- kritika pramenů: kritická analýza, posouzení autentičnosti hodnověrnosti, výpovědní hodnoty, zařazení do časového rámce;
- **berní rejstříky** – konec 16. století; evidují počty, nikoli jména; **berní rula** – pouze Čechy, 1653 – 1656, celozemský popis Čech, evidence domů, obyvatel, hodnotí i sociální postavení hospodářů; vydáno jako edice v roce 1949; naposledy vydáno k tématu: *Berní rula. Generální rejstřík ke všem svazkům berní ruly 1654 doplněný o soupis poddaných 1651*. Praha 2003, 2232 s.
- **lánové rejstříky** – obdoba berní ruly pro Moravu, na základě I. (50. léta 17. století) a II. lánové vizitace (70. léta 20. století); **F. Matějek**: *Moravské lánové rejstříky*. Sborník archivních prací 29, 1979.; vydal také edičně (1981 – 1994);
- **katastry: tereziánský a josefínský** – snaha o modernější berní přehled, první práce již 1713, stanovení jednotného berního základu, zahrnuty i příjmy měst a církve; josefínský katastr je krátce, poté návrat k tereziánskému; **J. Pekař**: *České katastry*. Český časopis historický 19, 1913, s. 1 – 32.; **J. Radinský a M. Trávníček**: *Tereziánský katastr moravský*. Praha 1962;
- další druhy pramenů: **urbariální fase, matriky výnosu pozemkového; vceňovací operáty;**
- **gruntovní knihy** – pozemkové knihy na evidování majetku, jeho převodů, zapisovány kšafy, svatební smlouvy, důležitý pramen pro hospodářské i sociální dějiny; **B. Chocholáč**: *Selské peníze*. Brno 1999; modelové využití **M. ŠIMŠA**: *Staré zemědělství na Valašsku – Hážovice v druhé polovině 17. století*. Acta musealia 2002/1, s. 5 – 22.
- **pozůstalostní inventáře;**
- **mapy** – hodnotné pro poznání osídlování krajiny, její členění, zástavbu, místní jména, Komenského mapa Moravy, Müllerova mapa, vojenské mapování josefínské, **F. Roubík**: *Mapa jako historický a vlastivědný pramen*. Časopis Společnosti přátel starožitností 66, 1958, s. 193 – 202;
- **soupis podle víry** – ryze církevní pramen, v souvislosti s rekatolizací země; soupisy osob dle panství;
- **matriky** – pro evidenci křtů, sňatků a úmrtí, masivnější rozšíření s potridentských vývoje církve; nejstarší u nás z 16. století; možno rekonstruovat rodinné vazby, někteé zápisy nepřesné, opožděné, dnes využívá nejvíce genealogie;
- **urbáře** – přehled povinností poddaných; ed. **V. Šmelhaus**: *Broumovský urbář 1676/1677*. Praha 1976;
- **krevní – smolné – černé knihy** – výslechové protokoly;
- **kronikářské a památeční zápisy** – tradice již do starověku a středověku, anály, kroniky; identifikace autora – autorů: některé zápisy po několik generací, různost v přístupu, interpretací; snaha pisatelů o uchování informací pro budoucí generace, pro poučení; soukromá povaha i kroniky oficiální (obecní, farní, spolkové, školní); tématická skladba ovlivněna sociálním, hospodářským postavením i náboženskými představami pisatele; témata: rodinné a hospodářské události, život v obci, církvi, záznamy počasí a živelných pohrom, popisy zaměstnání, stavitelství, lidová slovesnost, pověrečné představy, ohlasy událostí ve světě – zvláště války, epidemie; zvláštní druh zápisků: vzpomínky z války;
- zpracování pramene: transliterace = přesný přepis textu za užití dnešní grafické soustavy písma; transkripce = ediční přepis dle současné normy, snaha o převedení zvukové formy do dnešních znaků; *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha 2002.